

Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης:
Η Βιβλιοθήκη του ΕΜΣΤ και η ψηφιοποίηση των συλλογών των
έργων τέχνης και των αρχείων του Μουσείου

Φωτεινή Αραβανή

Βιβλιοθήκη – Αρχείο

Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

e-mail: library@emst.gr

Το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (<http://www.emst.gr>; <http://fixit-emst.blogspot.com>) ξεκίνησε τη λειτουργία του το 2000. Η ίδρυσή του ήρθε να καλύψει ένα τεράστιο κενό που άφησε η επί δεκαετίες έλλειψη ενός ανάλογου θεσμού για τη σύγχρονη διεθνή τέχνη στην Αθήνα.

Οι ιδρυτικοί σκοποί του ΕΜΣΤ είναι οι εξής:

- η συγκρότηση συλλογών έργων σύγχρονης τέχνης,
- η διάσωση και ανάδειξη έργων Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών, τα οποία ανήκουν στην ιστορία της σύγχρονης τέχνης και έργων διαφόρων τάσεων της σύγχρονης καλλιτεχνικής παραγωγής, ελληνικής και ξένης με πρωτοποριακό και πειραματικό χαρακτήρα,
- η προαγωγή της αισθητικής καλλιέργειας και της αισθητικής παιδείας του κοινού,
- η ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας σε θέματα ιστορίας και θεωρίας της σύγχρονης τέχνης και της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας,
- η εξυπηρέτηση της εξειδίκευσης στη μουσειολογία ιστορικών και θεωρητικών της τέχνης.

Για την εξυπηρέτηση αυτών των σκοπών το Μουσείο φιλοδοξεί να καταστεί ένας ψηφιακός κόμβος για την έρευνα, την τεκμηρίωση, την πληροφόρηση και τη διάδοση της σύγχρονης τέχνης στην Ελλάδα. Ο παραπάνω στόχος μπορεί να επιτευχθεί με τους ακόλουθους τρόπους:

- την τεκμηρίωση και διάσωση των συλλογών και των αρχείων των καλλιτεχνών που το ΕΜΣΤ κατέχει,
- τη δημιουργία υποδομών για την υποστήριξη εκπαιδευτικών διαδικτυακών υπηρεσιών,
- τη δημιουργία ενός forum ανταλλαγής απόψεων στο Διαδίκτυο σχετικά με τη σύγχρονη τέχνη, τη διοργάνωση εικονικών εκθέσεων και συζητήσεων, την ανταλλαγή πληροφοριών με διεθνή μουσεία και κέντρα σύγχρονης τέχνης.

Ιδιαίτερα η διαδικτυακή πύλη που θα αναπτυχθεί στο πλαίσιο του προγράμματος της Κοινωνίας της Πληροφορίας θα είναι σημείο αναφοράς για τα καλλιτεχνικά δρώμενα, θα ευνοεί την επικοινωνία και την ανταλλαγή απόψεων και θα προσφέρει μια εναλλακτική προσέγγιση στις συλλογές του μουσείου, πέρα από την παραδοσιακή επίσκεψη στο χώρο του. Θα ευνοεί την πολιτιστική εκπαίδευση και θα προβάλλει με εκλεκτικό και ενδιαφέροντα τρόπο τη σύγχρονη τέχνη, ενισχύοντας τη θέση της στον πολιτιστικό χάρτη της Ελλάδας.

Περιεχόμενο και σημασία της Συλλογής του ΕΜΣΤ

Οι συλλογές του ΕΜΣΤ απαρτίζονται από 600 περίπου έργα, τα οποία χωρίζονται στους εξής τομείς:

- Ζωγραφική και Εγκαταστάσεις,
 - Φωτογραφία και Νέα Μέσα,
 - Αρχιτεκτονική και Βιομηχανικός Σχεδιασμός
- και περιγράφονται αναλυτικά στο Τεχνικό Δελτίο Σκοπιμότητας Έργου.

Παράλληλα το ΕΜΣΤ συντηρεί καλλιτεχνικό αρχείο, το οποίο αποτελείται από τα εξής:

- το αρχείο Ελλήνων καλλιτεχνών, το οποίο περιλαμβάνει τα αρχεία (καταλόγους, βιβλία, προσκλήσεις εκθέσεων, οπτικοακουστικό υλικό, κείμενα καλλιτεχνών, αλληλογραφία, κριτικές, φωτογραφίες έργων και βιογραφικά στοιχεία) Ελλήνων καλλιτεχνών που έχουν παραχωρηθεί στο Μουσείο μετά από πρόσκληση του Μουσείου,
- το αρχείο του προγράμματος προφορικών ιστοριών, το οποίο αποτελείται από ζωντανές συνεντεύξεις καλλιτεχνών από ιστορικούς της τέχνης και κριτικούς, με στόχο τη συγκέντρωση πληροφοριών γύρω από το έργο τους, τις γνωριμίες ή τις επαφές τους με άλλους καλλιτέχνες και το καλλιτεχνικό περιβάλλον της εποχής.

Τα αποκτήματα του ΕΜΣΤ καλύπτουν σημαντικές ενότητες του σύγχρονου πολιτισμού, ενώ προσφέρονται για την ανάπτυξη σημαντικής σύγχρονης πολιτιστικής δραστηριότητας και για την προσέλκυση του ενδιαφέροντος του γενικού αλλά και του εξειδικευμένου κοινού. Η έλλειψη κτιρίου για τη μόνιμη εγκατάσταση του ΕΜΣΤ αποτελούσε πρόβλημα. Τελικά το ΕΜΣΤ θα στεγαστεί στο υπό ανακατασκευή κτίριο ΦΙΞ, το οποίο αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2009. Άρα η ψηφιοποίηση του αρχείου του ΕΜΣΤ θα αποτελέσει σημαντικό παράγοντα για την προβολή του πολιτιστικού του περιεχομένου.

Γι' αυτό το λόγο το Μουσείο κρίνει αναγκαία τη δημιουργία μιας Βάσης Δεδομένων για την οργάνωση της συλλογής των έργων τέχνης καθώς και του Αρχείου του. Η οργάνωση αυτών των τομέων σε πρώτο επίπεδο θα βοηθήσει τους υπαλλήλους του ΕΜΣΤ να ταξινομήσουν, να ερευνήσουν και να επεξεργαστούν το υλικό σε μεγαλύτερο βάθος και σε δεύτερο επίπεδο, το ευρύ κοινό να έρθει σε επαφή με το υλικό του.

Κοινό

Σκοπός του προγράμματος είναι να προσφέρει πληροφορίες και επεξηγήσεις γύρω από τους ποικίλους προβληματισμούς, τους εκπροσώπους και τις βασικές τάσεις της σύγχρονης τέχνης. Τα αποτελέσματα του προγράμματος θα προσφέρουν στο κοινό έναν ορίζοντα κατανόησης αυτής της ζωντανής, εν τω γίνεσθαι τέχνης, και παράλληλα θα επιτρέψουν μια πληρέστερη γνωριμία με τις συλλογές του. Τέλος το κοινό θα έχει στη διάθεσή του πληροφορίες και επεξηγηματικά 'κλειδιά' γύρω από τις συλλογές, τα οποία υπερβαίνουν παραδοσιακούς μουσειολογικούς τρόπους κατανόησης της τέχνης. Τώρα οι επισκέπτες θα έχουν την ευκαιρία να προσεγγίσουν τα έργα 'ψηφιακά' πέρα από μια παραδοσιακή επίσκεψη στο μουσείο.

Εκπαιδευτική κοινότητα

Το μουσείο υποδέχεται το κοινό του σε οργανωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα (όταν πρόκειται για σχολεία), σε οργανωμένες ξεναγήσεις ενηλίκων, ενώ πολλοί είναι οι επισκέπτες που προτιμούν μια ελεύθερη επίσκεψη στο μουσείο.

Το προτεινόμενο έργο αναμένεται να βοηθήσει την εκπαιδευτική κοινότητα με τους ακόλουθους τρόπους:

- εξοικείωση και πληροφόρηση των μαθητών και εκπαιδευτικών με τη σύγχρονη τέχνη,
- προσφορά αισθητικών και καλλιτεχνικών κεντρισμάτων,
- συνδυασμό της γνώσης με την ψυχαγωγία,
- ευκαιρία για μια ελκυστική παρουσίαση των έργων με γνώμονα τη διαδραστικότητα, το παιχνίδι και την αυτενέργεια,
- αφορμή για δημιουργική έκφραση.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στόχος μας δεν είναι να μιμηθούμε τη συστηματικότητα της σχολικής εκπαίδευσης, αλλά να προσφέρουμε τα στοιχεία για μια ουσιαστικότερη αισθητική γνωριμία με έργα και δημιουργούς.

Ερευνητική κοινότητα

Τα αποτελέσματα του προτεινόμενου έργου θα ωφελήσουν την ερευνητική κοινότητα (υποψήφιους διδάκτορες, φοιτητές, ιστορικούς τέχνης, ερευνητές) ως εξής:

- παροχή πρωτογενούς υλικού (ιδιαίτερα για τα αρχεία καλλιτεχνών), το οποίο είναι αδημοσίευτο και αναμένεται να αξιοποιηθεί σε έρευνες, μελέτες και δημοσιεύσεις,
- άμεση πρόσβαση στα επιστημονικά τεκμηριωμένα έργα του ΕΜΣΤ,

- προαγωγή της γνώσης γύρω από τη σύγχρονη τέχνη,
- δυνατότητα για περαιτέρω μελέτη και τεκμηρίωση τόσο των αρχείων όσο και των συλλογών,
- προαγωγή του διαλόγου, της ανταλλαγής απόψεων και της κίνησης ιδεών με ερευνητές και μουσεία του εξωτερικού.

Βιβλιοθήκη ΕΜΣΤ

Η Βιβλιοθήκη του ΕΜΣΤ διαθέτει μέχρι στιγμής 5.000 εξειδικευμένες εκδόσεις και 128 τίτλους περιοδικών στους κλάδους της ιστορίας και θεωρίας της τέχνης, της μουσειολογίας και συντήρησης έργων τέχνης, καθώς και στους κλάδους ιστορίας της φιλοσοφίας, ανθρωπολογίας, αρχιτεκτονικής και βιομηχανικού σχεδιασμού, νέων τεχνολογιών και πολυμέσων. Εμπλουτίζεται συνεχώς προς εξυπηρέτηση της επιστημονικής έρευνας, της συγγραφής και ενημέρωσης του προσωπικού, των επισκεπτών - ερευνητών και των καλλιτεχνών. Ο εμπλουτισμός της Βιβλιοθήκης γίνεται με δωρεές, αγορές και ανταλλαγές με καλλιτεχνικά και πολιτιστικά ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού.

Η βιβλιοθήκη του ΕΜΣΤ έχει αναπτύξει μια περιεκτική συλλογή που αφιερώνεται στη μοντέρνα και σύγχρονη τέχνη. Το προσωπικό είναι διαθέσιμο για να βοηθήσει στον εντοπισμό των σχετικών συλλογών και των υλικών, ή να κατευθύνει την ερώτησή σας στο αρμόδιο τμήμα.

Η συλλογή της Βιβλιοθήκης περιέχει εκδόσεις για τις συλλογές και τις εκθέσεις άλλων μουσείων, με ιδιαίτερη εστίαση στη μοντέρνα και σύγχρονη τέχνη, την αρχιτεκτονική και το σχέδιο. Η αποστολή της βιβλιοθήκης είναι να υποστηριχθούν οι ερευνητικές προσπάθειες των μελών προσωπικού του ΕΜΣΤ, των ερευνητών και της ακαδημαϊκής κοινότητας.

Η Βιβλιοθήκη προσωρινά στεγάζεται στο κτίριο της Καλλιρόης 85 στον τέταρτο όροφο μέχρι να μεταφερθεί στο μόνιμο κτίριο του Μουσείου στο εργοστάσιο Φιξ και έχει ως κύρια αποστολή την υποστήριξη των αναγκών των ιστορικών τέχνης για τις δραστηριότητες του Μουσείου. Επί πλέον αποσκοπεί στο να συμβάλει με κάθε τρόπο στην ενίσχυση της σύγχρονης τέχνης και στην ανάδειξη του πολιτισμού, διαθέτοντας εξειδικευμένες πληροφορίες στην ευρύτερη εθνική και διεθνή κοινότητα.

Συλλογή

Η συλλογή της Βιβλιοθήκης καλύπτει θέματα εικαστικών τεχνών και εν μέρει θέματα εφαρμοσμένων τεχνών, κινηματογράφου, φιλοσοφίας, πολιτισμού κ.ά.

Η βιβλιοθήκη περιλαμβάνει αναλυτικά τις ακόλουθες συλλογές:

- βιβλία,
- περιοδικά,
- CD-ROM και μουσικά CD,
- βιντεοκασσέτες & DVD-VIDEO,
- διαφάνειες.

Προς το παρόν η πρόσβαση στις συλλογές είναι περιορισμένη, η Βιβλιοθήκη είναι ανοιχτή στο προσωπικό του Μουσείου και κατόπιν συννενοήσεως με την υπεύθυνη της Βιβλιοθήκης, στο κοινό.

Πολιτική Ανάπτυξης της συλλογής

Τα κριτήρια της Βιβλιοθήκης για τον εμπλουτισμό της συλλογής είναι τα ακόλουθα:

- η κάλυψη των θεματικών κατηγοριών που αφορούν τη σύγχρονη τέχνη,
- η ποιότητα του περιεχομένου,
- η ανάγκη ύπαρξης βασικής και στοιχειώδους βιβλιογραφίας για τη σύγχρονη τέχνη,
- η ανάγκη κάλυψης των τρεχόντων αναγκών της λειτουργίας του Μουσείου.

Εμπλουτισμός

Η Βιβλιοθήκη εμπλουτίζεται με:

- αγορές:* Το προσωπικό του Μουσείου έχει την υποχρέωση να υποβάλει προτάσεις για παραγγελίες στη Βιβλιοθήκη για να καλύπτει τις ανάγκες του,
- ανταλλαγές:* Η Βιβλιοθήκη έχει ξεκινήσει ένα πρόγραμμα ανταλλαγής με άλλα μουσεία, οργανισμούς και ιδρύματα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η Βιβλιοθήκη ανταλλάσσει εκδόσεις του ΕΜΣΤ με τους αντίστοιχους οργανισμούς,
- δωρεές:* Δωρεές γίνονται αποδεκτές εφόσον το περιεχόμενό τους εμπλουτίζει τη συλλογή της Βιβλιοθήκης και ανταποκρίνεται στο σκοπό της.

Τέλος η Βιβλιοθήκη παρέχει υποστήριξη στις εκθέσεις και στις άλλες δραστηριότητες του Μουσείου με το δανεισμό τεκμηρίων στους επιμελητές, με τη δημιουργία αναγνωστηρίων, με την υποστήριξη του πωλητηρίου (για το έντυπο υλικό). Στο πλαίσιο κάθε έκθεσης λειτουργεί αναγνωστήριο, όπου το κοινό μπορεί να καθήσει και να διαβάσει εκδόσεις συμπληρωματικές με την εκάστοτε έκθεση.

Το Αρχείο του ΕΜΣΤ

Το ΕΜΣΤ, στο πλαίσιο της πολιτικής του για την ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας, της τεκμηρίωσης των συλλογών του και εν γένει της σύγχρονης τέχνης, συγκροτεί Αρχείο Καλλιτεχνών από τεκμήρια που προέρχονται:

- α) από αγορές και δωρεές καλλιτεχνών και
- β) μέσω του Προγράμματος Προφορικές Ιστορίες.

Στόχος του Μουσείου είναι να λειτουργήσει ως ψηφιακός κόμβος για την έρευνα, τεκμηρίωση, πληροφόρηση και διάδοση της σύγχρονης τέχνης στην Ελλάδα. Το έργο αυτό βρίσκεται υπό υλοποίηση μετά από πρόσφατη έγκριση χρηματοδότησής του στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος *Κοινωνία της Πληροφορίας*.

Σκοπός των Αρχείων

Τα Αρχεία του ΕΜΣΤ υπηρετούν, στο πλαίσιο λειτουργίας του οργανισμού, τη συλλογή υλικού που σχετίζεται με τη δράση Ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών (ιδιαίτερα της σύγχρονης τέχνης), με πολιτιστικά ιδρύματα και οργανισμούς καθώς και με τη δράση ατόμων που επηρέασαν την τέχνη στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Η πρόσβασή τους στο κοινό, σε ερευνητές, καλλιτέχνες, επιμελητές, φοιτητές είναι ανοιχτή και η χρήση τους έγκειται στον όρους δανεισμού του Αρχείου.

Το Αρχείο του ΕΜΣΤ περιλαμβάνει λίγο λιγότερα από 10.000 τεκμήρια, τα οποία είναι οργανωμένα σε αρχεία, υποαρχεία, φακέλους και υποφακέλους. Έχει διατηρηθεί η αρχή της προέλευσης του υλικού, δηλαδή η σχέση μεταξύ των τεκμηρίων και των οργανισμών ή ατόμων που τα παρήγαγαν, τα συγκέντρωσαν και/ή φύλαξαν και χρησιμοποίησαν για προσωπική ή συλλογική δραστηριότητα και με βάση αυτή την αρχή θα ολοκληρωθεί η πλήρης αρχειακή τους περιγραφή.

Τα Αρχεία Καλλιτεχνών του Ε.Μ.Σ.Τ. αποτελούνται από καταλόγους, προσκλήσεις, βιογραφικά, φωτογραφίες, φυλλάδια και άλλο έντυπο και μαγνητικό/ηλεκτρονικό υλικό σχετικό με τους καλλιτέχνες της αρμοδιότητας του Μουσείου. Αφορά πάνω από 100 καλλιτέχνες και το υλικό συνεχώς εμπλουτίζεται.

Στο πλαίσιο του προγράμματος της Κοινωνίας της Πληροφορίας το μεγαλύτερο μέρος του Αρχείου του ΕΜΣΤ έχει ψηφιοποιηθεί και θα τεκμηριωθεί μέσω του πληροφοριακού προγράμματος Museum Plus, σύμφωνα με τα διεθνή αρχειακά πρότυπα.

Το Αρχείο του ΕΜΣΤ διαιρείται σε τρεις ενότητες: στο αρχείο Ξαγοράρη, στο Αρχείο Δανιήλ (τα οποία διατηρήθηκαν αυτούσια για λόγους ιστορικότητας σύμφωνα με την αρχή της προέλευσης) και στο Αρχείο Καλλιτεχνών (Ελλήνων και ξένων). Το τελευταίο ταξινομήθηκε αλφαβητικά κατά όνομα καλλιτέχνη, όπου σε κάθε φάκελο καλλιτέχνη η ταξινόμηση ακολουθεί τις θεματικές ενότητες του εκάστοτε υλικού, ενώ τα δύο πρώτα αρχεία ταξινομήθηκαν θεματικά και κατά τύπο υλικού.

Το Αρχείο του ΕΜΣΤ εμπλουτίζει τις συλλογές έργων τέχνης του Μουσείου και λειτουργεί ως την κύρια πηγή τεκμηρίωσης των δραστηριοτήτων του ΕΜΣΤ.